

ШЛЯХИ ТА ФОРМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

REFERENCES

1. Burkova, L. V. & Fedorova, N. F. (2002). *Zerna pedahohichnoi innovatsii* [Grains of pedagogical innovation]. Kyiv: "Kyivska pravda" Publ., p. 120. [in Ukrainian].
2. Ziaziun, I. & Piekhota, O. (Ed.). (2003). *Pidhotovka maibutnoho vchytelia do vprovadzhennia pedahohichnykh tekhnolohii* [Preparation of future teacher is to introduction of pedagogical technologies]. Kyiv, p. 240. [in Ukrainian].
3. Vashchenko, O. M., Volynets, K. I. & Ziaziun, Z. V. (2013). *Profesiina pidhotovka maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly: teoriia i praktyka* [Professional preparation of future teacher of initial school: theory and practice]. Kyiv: Kyiv University named after V.Hrinchenko, p. 212. [in Ukrainian].
4. Savchenko, O. Ya. (2007). *Vykhovnyi potentsial pochatkovoї osvity* [Educate potential of primary education]. Kyiv: SPD "Tsudzynovych T. I.", p. 204. [in Ukrainian].
5. Khymynets, V. & Kiryk, M. (2009). *Innovatsii v pochatkovii shkoli* [Innovations are at initial school]. Ternopil: Mandrivets, p. 312. [in Ukrainian].
6. Khomych, L. O. (1998). *Profesiino-pedahohichna pidhotovka uchyteliv pochatkovykh klasiv* [Professionally pedagogical preparation of teachers of initial classes]. Kyiv: Mahistr, p. 200. [in Ukrainian].
7. Hrynevych, L. *Kvalifikatsiia vchytelia – naibilshyi vyklyk dlia nas* [Qualification of teacher is a most call for us] [Electronic resource]. Available at: <https://rozmova.wordpress.com/2017/02/10/liliya-hrynevych-10/>. (accessed 10.02.2017) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.06.2017

УДК 378.14.091.31 – 051

Петро Бойчук, кандидат педагогічних наук,
директор Луцького педагогічного коледжу

ШЛЯХИ ТА ФОРМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розкрито сутність поняття "здоров'язбережувальні технології", проаналізовано види здоров'язбережувальних технологій у сучасній валеологічній науці. Визначено групу засобів освітніх оздоровчих технологій з огляду на рухову спрямованість, використання оздоровчих сил природи та гігієнічних чинників. Вивчено ефективні напрями, форми та методи оздоровчих технологій у Луцькій гімназії № 4 імені Модеста Левицького, що є активним учасником проекту "Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю" та базою опорної школи міста Луцька з актуальної проблеми – впровадження здоров'язбережувальних освітніх технологій у початковій школі.

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології, оздоровча технологія, здоров'я, молодший школяр.

Табл. 1. Літ. 11.

Петр Бойчук, кандидат педагогических наук,
директор Луцкого педагогического колледжа

ПУТИ И ФОРМЫ ВНЕДРЕНИЯ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАБОТЕ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

В статье раскрыта сущность понятия "здоровьесберегающие технологии", проанализированы виды здоровьесберегающих технологий в современной валеологической науке. Определено группу средств образовательных оздоровительных технологий, учитывая двигательную направленность, использование оздоровительных сил природы и гигиенических факторов. Изучены эффективные направления, формы и методы оздоровительных технологий в Луцкой гимназии № 4 имени Модеста Левицкого, которая является активным участником проекта "Европейская сеть школ содействия здоровью" и есть базой опорной школы города Луцка по актуальной проблеме – внедрению здоровьесберегающих образовательных технологий в начальной школе.

Ключевые слова: здоровьесберегающие технологии, оздоровительная технология, здоровье, младший школьник.

Petro Boychuk, Ph.D.(Pedagogy), Head of Lutsk Pedagogical College

THE WAYS AND FORMS OF IMPLEMENTATION OF HEALTH-SAVING TECHNOLOGIES IN THE WORK OF TEACHERS OF ELEMENTARY SCHOOL

The article reveals the essence of the concept "the health-saving technologies". The types of sanative technologies are analyzed in the modern valeological science. Within the modern psychological and pedagogical science next to the term "health-saving technology" such terms are used: 1) the health technologies, directed on strengthening of students' physical health –the callisthenics, hardening, gymnastics, musical therapy; 2)

ШЛЯХИ ТА ФОРМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

the technologies of health studies, directed on the formation the ability to manage the emotions, hygiene's skills, the prevention of injuries, harmful habits, sexual education; 3) the technologies of health cultures education, which contribute to the keeping and strengthening the health, to form the healthy and safe lifestyle skills.

The author defines the group of educational health technologies facilities, in view of the motional orientation, using the health nature forces and hygienical factors. The effective directions, forms and methods of health technologies in Lutsk Modest Levytskyi gymnasium №4 are studied in the article. The gymnasium is an active participant of the project "the European group of schools which promote the health" and the base of supporting school in Lutsk with the actual problem – the health-saving educational technologies in the elementary school. Lutsk Modest Levytskyi gymnasium №4 – is a general educational institution which provides the effective formation of healthy lifestyle, physical and other types of evolution, also it forms the educational experience on the basis of the personality orientated approach.

The evaluation of the health-saving activity at the elementary school has enabled to select the model components of this activity which combines such forms and types of the work: the correction of somatic health disturbance using the complex of wellness and medical activities without tearing the separation of the educational process; a control concerning the implementation of the sanitary-hygienic standards according to the organization of educational process; the normalization of the workload and the prophylaxis of students' overtraining; the medical, psychological and pedagogical monitoring of health condition, the physical and psychical students' evolution; promoting the humane attitude towards student; the formation of benevolent relations in the teachers' collective; the organization of the balanced feed for all students; creating the conditions of their harmonious evolution.

Keywords: *the health-saving technologies, the healthful technology, health, a junior pupil.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Особливого значення набуває формування гармонійно розвиненої, фізично досконалої, здорової та суспільно активної особистості. Аналіз нормативно-правових документів у галузі освіти, зокрема, Закону України "Про загальну середню освіту", Державного стандарту початкової загальної освіти, Національної доктрини розвитку освіти свідчить, що пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності.

У Законі України "Про загальну середню освіту" серед інших завдань шкільної освіти сформульовано таке: "виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного і психічного здоров'я учнів" [4].

Сьогодні вимагає розробки індивідуальних програм оздоровлення, різноманітних освітньо-оздоровчих послуг, ефективних форм і методів сполучення та взаємодії всіх соціальних інститутів для проведення занять, тренінгів, психолого-розвивальних, корекційних, оздоровчо-реабілітаційних впливів на становлення й розвиток особистості, стан здоров'я та спосіб життя школярів.

Аналіз основних досліджень і публікацій досліджуваної проблеми. Питання здоров'язбережувальних технологій у початковій школі вивчають І. Акімова [1], Н. Гузик [3],

С. Івановський [5], І. Кардашова [6], Т. Лавренова [7], Л. Мальована [8] та ін.

Проблема формування здорового способу життя молодого покоління постає перед науковцями та методистами як медична, психологічна, педагогічна, соціальна, тому що здоров'я має специфіку проявлятися на фізичному, психологічному, соціальному рівнях. На сьогодні в Україні прийнято багато державних програм, спрямованих на пропаганду здорового способу життя; створено мережу центрів здоров'я, відкрито безліч різноманітних спортивних клубів, але значних позитивних зрушень у покращенні фізичного, духовного, психічного, соціального здоров'я школярів не відбувається.

Мета статті – теоретично обґрунтувати сутність, мету, педагогічні характеристики здоров'язбережувальних технологій, визначити ефективні форми та методи запровадження зазначених технологій у практиці роботи сучасної початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження та обґрунтування отриманих наукових результатів. Технологія – це системний метод створення, застосування знань з урахуванням технологічних і людських ресурсів та їх взаємовпливу, що має на меті оптимізацію форм освіти (за визначенням ЮНЕСКО) [5, 20].

У класифікації освітніх технологій (управлінської діяльності, організації навчального процесу, виховної роботи) виокремилася нова їх група – здоров'язбережувальні технології. Вважаємо, що поняття "здоров'язбережувальні технології" об'єднує в собі всі напрямки діяльності загальноосвітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів.

ШЛЯХИ ТА ФОРМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Аналіз здоров'язбережувальних технологій дає можливість виокремити такі типи технологій у сфері збереження та зміцнення здоров'я.

Здоров'язбережувальні – ті, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі і розв'язують завдання раціональної організації виховного процесу.

Оздоровчі – технології, спрямовані на зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музикотерапія. Деякі методи (наприклад, фітотерапія та гімнастика) залежно від специфіки впливу та способів застосування, категорій учнів можуть використовуватися як у межах здоров'язбережувальних, так і в межах оздоровчих технологій.

Технології навчання – гігієнічне навчання (раціональне харчування, догляд за тілом тощо); формування життєвих навичок (керування емоціями, розв'язання конфліктів тощо); профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами; статево виховання.

Виховання культури здоров'я – виховання в учнів особистісних якостей, що сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формування уявлень про здоров'я як цінність, посилення мотивації ведення здорового способу життя, підвищення відповідальності за власне здоров'я, здоров'я родини [2, 2].

Усі здоров'язбережувальні технології повинні відповідати принципам здоров'язбереження, сформульованими Н. Смирновим. По-перше, *“Не зашкодь!”* – усі вживані методи, прийоми, засоби, які використовуються, мають бути обґрунтованими, перевіреними на практиці, що не завдають шкоди здоров'ю учня і учителя. По-друге, пріоритет турботи про здоров'я учителя й учня: усе, що використовується, має бути оцінене з позиції впливу на психофізіологічний стан учасників освітнього процесу [10, 11].

Мета здоров'язбережувальних освітніх технологій навчання – забезпечити школяреві можливість збереження здоров'я за період навчання в школі, сформулювати необхідні знання, вміння та навички щодо здорового способу життя, навчити використовувати здобуті знання в повсякденному житті.

Для досягнення мети здоров'язберігаючих освітніх технологій застосовують такі групи засобів: 1) рухової спрямованості (фізичні вправи, фізкультурхвилинки, динамічні перерви, лікувальна фізкультура, рухливі ігри та ін.); 2) оздоровчі сили природи (сонячні та повітряні ванни, водні

процедури, фітотерапія, інгаляція, вітамінотерапія та ін.); 3) гігієнічні (виконання санітарно-гігієнічних вимог; особиста та загальна гігієна, дотримання режиму дня та режиму рухової активності, режиму харчування та сну та ін.) [11, 93].

Критерії здоров'язбереження на уроці, їхня коротка характеристика і рівні гігієнічної раціональності уроку представлені в табл. 1. [9, 7].

Прикладом такої діяльності є Луцька гімназія № 4 імені Модеста Левицького – учасник проекту *“Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю”* з 2001 року (директор О. Мишковець). З 2012 року на базі гімназії працює опорна школа з актуальної проблеми – *“Впровадження здоров'язбережувальних освітніх технологій у початковій школі”*, на заняттях якої розв'язувалися питання, пов'язані з впровадженням новітніх інноваційних технологій навчання здоров'ю в школі.

Головна ідея опорної школи (школи сприяння здоров'я) – виховання морально, фізично і духовно здорової особистості, здатної до самовизначення в суспільстві й переконаної в особистій відповідальності за стан свого здоров'я. Стратегічна мета – створення умов для зміцнення та збереження здоров'я учнів через адаптацію навчального процесу до індивідуальних особливостей школярів з особливими освітніми потребами шляхом введення до навчально-виховного процесу здоров'язбережувальних технологій.

Луцька гімназія № 4 імені Модеста Левицького – це загальноосвітній заклад, що забезпечує ефективне формування здорового способу життя, фізичний та інші види розвитку, формує свою освітню практику на основі особистісно зорієнтованого підходу.

З метою підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників з питань формування позитивної мотивації щодо здорового способу життя дітей та учнівської молоді, вивчення досвіду експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів м. Луцька функціонує опорна школа. Вона має такі завдання: 1) вдосконалити теоретичні та практичні навички педагогічних працівників школи з питань упровадження здоров'язбережувальних технологій навчання та створення всіх необхідних умов для збереження здоров'я та життя дітей в умовах навчального закладу; 2) створити ефективну систему організаційно-методичного забезпечення; стимулювати самоосвіту, плекати педагогічну творчість учителів, спонукати до створення авторських програм, посібників, проектів тощо; 3) розробляти, апробувати і

**ШЛЯХИ ТА ФОРМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У РОБОТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

Таблиця 1.

Критерії здоров'язбереження на уроці в початковій школі

Критерії здоров'язбереження	Характеристика
Гігієнічні умови в класі	Температура і свіжість повітря, освітлення класу і дошки, звукові подразники
Кількість видів навчальної діяльності, їх середня тривалість і частота чергування	Види навчальної діяльності: опитування, письмо, читання, слухання, розповідь, відповіді на запитання, вирішення прикладів, розглядання, списування
Наявність і місце методів, що сприяють активізації	Активні методи (учень у ролі: вчителя, дослідника, ділова гра, дискусія). Методи, спрямовані на самопізнання і розвиток (інтелекту, емоцій, спілкування, самооцінки, взаємооцінки)
Місце і тривалість застосування ТЗН	Уміння вчителя використовувати ТЗН як засіб для дискусії, бесіди, обговорення
Поза учня, зміна пози	Правильне сидіння учня. Зміна видів діяльності вимагає зміни пози
Наявність, місце, зміст і тривалість на уроці моментів оздоровлення	Фізкультхвилинки, динамічні паузи, дихальна гімнастика, гімнастика для очей, масаж активних точок
Наявність мотивації діяльності учнів на уроці	Зовнішня мотивація: оцінка, похвала, підтримка, момент змагання. Стимулювання внутрішньої мотивації: прагнення більше дізнатися, радість від активності, інтерес до досліджуваного матеріалу
Психологічний клімат на уроці	Взаємини на уроці: вчитель – учень (комфорт – напруга, співпраця – авторитарність, урахування вікових особливостей); учень – учень (співпраця – суперництво, дружелюбність – ворожість, активність – пасивність, зацікавленість – байдужість)
Емоційні розрядки на уроці	Жарт, усмішка, гумористична або повчальна картинка, приказка, афоризм, музична хвилинка
Момент настання втоми і зниження навчальної активності	Зникає мотивація до навчання. Інтерес до проблеми. З'являється втома або збудженість
Темп закінчення уроку	Помірний. Але вчитель почувається впевнено

впроваджувати сучасні технології здоров'язбережувальної педагогіки; надавати практичну допомогу щодо пропаганди здорового способу життя серед батьків, учнів, громадськості; 4) узагальнювати досвід створення та практичної реалізації моделі школи культури здоров'я на основі компетентнісного підходу, пропагувати найкращий педагогічний досвід із проблеми формування генерації, здатної вести здоровий спосіб життя; 5) поширювати досвід системного підходу до формування валеологічної компетентності вчителів та учнів в умовах експериментального закладу.

Основне завдання педагогічного колективу Луцької гімназії № 4 – науково обґрунтована регламентація навчальної діяльності учнів, що базується на створенні фізіологічно й гігієнічно раціональних умов та оптимальної організації навчально-виховного процесу (формуванню вмінь і навичок, що сприяють успіху шкільної адаптації, та формування в учасників навчально-виховного процесу компетентного ставлення до свого здоров'я): уміння усвідомлювати вимоги вчителя

та виконувати їх; здатність налагоджувати міжособистісні стосунки з педагогами; уміння дотримуватися правил життя школи та класу; навички спілкування й гідної поведінки з однолітками; уміння впевнено поводитися; здатність до колективної діяльності; уміння самостійного розв'язувати конфлікти мирним шляхом; навички адекватної самооцінки.

Активна робота з упровадження ефективної оздоровчої системи розпочалась Луцькій гімназії ще 2001 року, коли навчальний заклад став учасником проекту “Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю”. Це спонукало педагогічний колектив до визначення пріоритетного напрямку роботи гімназії як школи сприяння здоров'ю, оскільки результати медичних обстежень засвідчували значний рівень хвороб серед учнів початкової школи.

Методичне об'єднання вчителів початкових класів (очолює Оксана Бакунець) активно долучилося до розв'язання загальношкільної проблеми – “Упровадження здоров'язбережувальних освітніх технологій у початковій школі”. Учителі

ШЛЯХИ ТА ФОРМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

початкових класів використовують у навчально-виховному процесі різноманітні оздоровчі технології.

Музикотерапія – це використання музики з лікувально-профілактичною метою. Музика знімає психоемоційне напруження, нормалізує вегетативний тонус, сприяє підвищенню працездатності, зменшує тривожність, посилює увагу, стимулює мислення. Вчителька Раїса Вашук використовує “Музичну картотеку”, яка містить кращі зразки класичної, народної та естрадної музики.

Оздоровчий масаж. Суть цієї технології полягає в тому, щоб привести в рух застою енергію, відновити зв'язок з іншими нормально функціонуючими системами, відрегулювати енергетичний баланс і закріпити в головному нервовому центрі інформацію про те, що вони знову можуть гармонійно працювати в здоровому режимі. Для того щоб зацікавити й оздоровити дітей, вчителі використовують різноманітні засоби. Ось деякі з них: пальчикова гімнастика; технологія “Два каштанчики”; масажні м'ячики; “Каштанові мішечки” – найкращий точковий масаж стопи; самомасаж. Ці оздоровчі технології практикують у своїй педагогічній діяльності вчителька Боярчук Ірина Олександрівна.

Фізкультурні хвилинки знімають утому, загострюють увагу й підвищують активність, відновлюють сили, робочий настрій, створюють почуття бадьорості та свіжості, зміцнюють дисципліну в класі. Проводяться з дітьми упродовж 1 – 2 хвилин під час уроку.

Валеологічні паузи використовуються для налаштування учнів на позитивне сприйняття навколишнього світу на початку робочого дня. Релаксаційна пауза проводиться для душевного й фізичного відновлення під супровід різноманітної медитаційної музики.

Сольовий мішечок. Вчителі гімназії переконані, що кращої профілактики сколіозу чи короткозорості, ніж сольовий мішечок, годі шукати. Він невеличкий (10 – 15 см), із зашитою в ньому йодованою сіллю. Діти використовують мішечок, щоб утримувати рівну поставу, не нахилиючись низько над зошитом чи книжкою. Крім того, йодована сіль має іонізуюче випромінювання, яке позитивно впливає на органи дихання, допомагає запобігти захворюванням горла, щитовидної залози і навіть уповільнює каріозні процеси в ротовій порожнині.

Ефективність формування здорового способу життя прямо пов'язана з активним залученням учнів до здоров'язберігаючого навчального

процесу, з формуванням у них активної позиції щодо зміцнення і збереження власного здоров'я.

На заняттях із основ здоров'я учні засвоюють правила безпечної поведінки вдома, на вулиці, у навчальному закладі, у громадських місцях. Вони ознайомлюються з правилами особистої гігієни, гігієни одягу і взуття, гігієни оселі, складовими здорового способу життя. Для кращого засвоєння знань учнів з основ здоров'я використовуються різні форми роботи: розповіді, бесіди, які супроводжуються іграми (гра “Так чи ні”, “Розсипанка”, “Фантазери”, гра-допомога, “Шифрувальники”, гра-подорож та інші), командним змаганнями, конкурсами (“Хто більше”), творчими роботами (“Плутанина”), естафетами (естафета “Абеткова”). Часто вчителями використовуються хвилиноцікавинки (“Затримати “хвороботворний десант”), валеологічні хвилинки, створення проблемних ситуацій, розгадування ребусів та кросвордів. Педагоги вважають, що на більшості практичних занять доречно створювати ігрові ситуації (“Як познайомитися”, “Ми в лікарні”, “Ми – покупці” та інші).

Висновки і перспективи подальших розвідок досліджуваної проблеми. Аналіз здоров'язберезувальної діяльності початкової школи дав змогу виокремити складові моделі цієї діяльності, яка поєднує такі форми і види роботи: контроль за виконанням санітарно-гігієнічних норм організації навчально-виховного процесу; нормування навчального навантаження та профілактику перевтомлення учнів; медико-психолого-педагогічний моніторинг стану здоров'я, фізичного і психічного розвитку учнів; сприяння гуманному ставленню до кожного учня; формування доброзичливих стосунків у колективі вчителів; організацію збалансованого харчування всіх учнів, створення умов для їхнього гармонійного розвитку.

Учителі початкових класів опорної школи сприяння збереженню здоров'я Луцької гімназії № 4 імені Модеста Левицького доповнюють зміст здоров'язберезувальних технологій поняттям “здоров'язберезувальні заходи” та реалізують їх за посередництвом днів здоров'я і туристичних походів; шкільних спортивних свят; бесід про здоров'я з учнями; бесід про здоров'я з батьками; факультативів з проблем здоров'я та здорового способу життя; ведення щоденників здоров'я учнів. **Перспектива подальших розвідок** – професійна підготовка студентів до використання оздоровчих технологій у початковій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акімова І. М. Утвердження зорового

**ШЛЯХИ ТА ФОРМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У РОБОТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

способу життя серед учнів початкових класів / І. М. Акімова // Початкове навчання та виховання. – 2009. – № 31. – С. 2–17.

2. Ващенко О. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі / О. Ващенко, С. Свириденко // Здоров'я та фізична культура. – 2006. – №8. – С. 1–6.

3. Гузик Н. В. Десять ключових компетентностей, які обслуговують особистість та її природничий талант: реалізація в умовах шкільного навчання: наук.-метод. посіб. / Н. В. Гузик. – Київ, 2006. – 148 с.

4. Закон України “Про загальну середню освіту” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/651-14>

5. Івановський С. Здоров'язбережувальні технології в ЗНЗ / С. Івановський // Директор школи. – 2013. – № 13. – С. 19–37.

6. Кардашова І. З турботою про здоров'я учнів / І. Кардашова // Директор школи. – 2013. – № 13–14. – С. 105–111.

7. Лавренова Т. П. Застосування інноваційних здоров'язберігаючих технологій в початковій школі / Т. П. Лавренова // Світ виховання. – 2013. – № 1. – С. 10–12.

8. Мальована Л. Здоров'язбережувальні технології в школі / Л. Мальована // Завуч. – 2013. – № 15. – С. 4–23.

9. Савельєва Л. Створення здоров'язбережувального середовища у гімназії / Л. Савельєва // Школа. – 2013. – № 4. – С. 6–9.

10. Смирнов Н. К. Здоров'єсберегающие образовательные технологии в современной школе / Н. К. Смирнов. – Москва: АПК и ПРО, 2002. – 121 с.

11. Шепель А. Збереження здоров'я учнів / А. Шепель // Директор школи. – 2013. – № 13–14. – С. 9–104.

REFERENCES

1. Akimova, I. M. (2009). *Utverdzhennia zdorovoho sposobu zhyttia sered uchniv pochatkovykh klasiv* [Confirmation of a healthy lifestyle among elementary school students]. *Initial studies and education*, no.31, pp. 2–17. [in Ukrainian].

2. Vashchenko, O. (2006). *Hotovnist vchytelia do vykorystannia zdoroviazberihaiuchykh tekhnolohii u navchalno-vykhovnomu* [Readiness of the teacher to use health-saving technologies in the educational process]. *Health and physical culture*, no. 8, pp.1–16. [in Ukrainian].

3. Huzyk, N. V. (2006). *Desiat kliuchovykh kompetentnosti, yaki obsluhovuiut osobystist ta yii pryrodnychi talant: realizatsiia v umovakh shkilnoho navchannia* [Ten important competencies which serve the personality and its natural talent: realization in the school education conditions]. Kyiv: scientific-methodical manual, 148 p. [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy “Pro zahalnu seredniu osvitu” [The Law of Ukraine “About General Secondary Education”]. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/651-14>. [in Ukrainian].

5. Ivanovskiy, S. (2013). *Zdoroviazberizhuvalni tekhnolohii v ZNZ* [Health-saving technologies in the secondary school]. *Director schools*, no. 13. pp. 19–37. [in Ukrainian].

6. Kardashova, I. (2013). *Z turbotoiu pro zdorovia uchniv* [With Care about Students Health]. *Director schools*, no. 13–14, pp. 105–111. [in Ukrainian].

7. Lavrenova, T. P. (2013). *Zastosuvannia innovatsiinykh zdoroviazberihaiuchykh tekhnolohii v pochatkovii shkoli* [Application of Innovative Health-Saving Technologies in Elementary School]. *World of education*, pp. 10–12. [in Ukrainian].

8. Malovana, L. (2013). *Zdoroviazberizhuvalni tekhnolohii v shkoli* [Health-saving technologies in school]. *The chief school of manager*, no. 15, pp. 4–23. [in Ukrainian].

9. Savelieva, L. (2013). *Stvorenniazdoroviazberizhuvalnogo seredovyscha u himnazii* [Creation of health-saving atmosphere in the gymnasium]. *School*, no.4, pp. 6–9. [in Ukrainian].

10. Smirnov, N. K. (2002). *Zdovovesberegayushchie obrazovatelnyie tehnologi v sovremennoy shkole* [Health-saving educational technologies in modern school]. Moskva: APK i PRO, 121 p. [in Russian].

11. Shepel, A. (2013). *Zberezhennia zdorovia uchniv* [Preservation of studentsj health]. *Director schools*, no. 13–14, pp. 9–104. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 19.06.2017

“Правильно про речі розмірковує той, хто простежує їхній розвиток від самого початку”.

Аврелій Августин
християнський теолог і церковний діяч

